

ב מקומו של איסר הראל יתמנה בימים הקרובים — רב. דוקטור (לפילוסופיה) יעקב הרצוג, בנו של הרב הראשי המנוח, ומי שבצעמו עמד לקבל לפני חצי שנה את משרת רבה הראשי של בריטניה, יהיה יועצו של ראש הממשלה לענייני בטחון. ההחלטה כבר נפלה, אולם לא פורסמה עדיין.

קשה לדעת מה היו כוונותיו של לוי אשכול, כאשר מינה את איסר הראל לשמש לו כיועץ מיוחד לענייני בטחון. לעומת זאת ברור מאוד מה הוא מצפה מן היועץ החדש. הרצוג אינו איש הביצוע, אבל הוא גדול מושכי-החוטמים שיש כיום לממשלת ישראל. איסר הראל היה מומחה לשיר טות הריגול והביון, והוא ראה את עצמו רשאי לפקח על שירותי הביון, בדרך המיבצעית. לכן מוכרח היה להתגוש עם הממונה שמונה במקומו, אחרי פרשת המדענים הגרמניים.

להרצוג אין כל אשלייה, שהוא יכול להיות גיימס בונד. לכן הוא לא יתערב בניהול השרותים החשאיים.

המושך בחוטים

א ת השיעורים הראשונים במשיכת חוטים דיפ-לומטיים קיבל יעקב הממושקף, בעל ארשת-הפנים הרדינה והביישנית, בלישכת אביו המנוח. אייזק הרצוג, שהיה רבה הראשי של ארץ-ישראל מ-1936 עד 1959, הועמד על ידי מוסדות היישוב והתנועה הציונית באתר מנקודות המוקד של המאבק הפוליטי, שקדם לקום המדינה. הרב בעל זקן-השיבה היה שתלן מוכר: בכל פעם שדלותיהם של הנציב העליון או של מוכיר המושבות בלונדון, ננעלו בפני חברי הנהלת הסוכנות ונציגי הוועד הלאומי, נתבקש הוא לפעול למען פתיחתן מחדש. כך היה גם בשבת השחורה של יוני 1946, כאשר נשלחו ראשי היישוב למעצר בלאטרון. הרצוג הישיש צעד ברגל מביתו ברחביה בירושלים, אל ארמון הנציב בקצה שכונת תלפיות. הוא הזהיר את הארולד מקיימקל, כי העולם היהודי לא יעבור בשתיקה על הפגנת עות האלה.

בימי השואה ואחריה היה אייזק הרצוג הוועק הנידוד,

יעקב הרצוג - היה פעם יועצו של

בן-גוריון. עתה יורשו של איסר הסמן

לראשה. גולדה, שלא הבחינה עדיין, כי מדיניות החוץ נקבעת למעשה על-ידי ראש הממשלה, ראתה בקירבה היתרה של הרצוג מעין נסיון לחזור תחת מעמדה. גם לאחר ש הוברר לה, כי לא הרצוג הוא שקבע את מעמד הנחות של שר החוץ בממשלת בן-גוריון, הוסיפה גולדה לשמור לו סינה. כך נמנע ממנו התפקיד החשוב ביותר בשרות הדיפלומטי: שגריר בווינגטון.

הקשרים בין הרצוג לבן-גוריון הגיעו לשיאם בימי מיבצע סניו. ראש הממשלה שכב חולה בביתו בתל-אביב, ומסביב למיטתו התפתחה המערכה המדינית שנוצרה בעקב

הי ונע י

בות הפלישה לסיני. הרצוג לא רק הקריא את האיגרות שנחבקלו מאייזנהארט ובלוגנין, מגי מולה ואנטוני אידן; הוא גם יעץ איזו עמדה לקבוע כלפי כל איגרת. רוב הן עצות נתקבלו על-ידי בן-גוריון, שהטיל את ניסוחן הסופי של התשובות על "החכם שלנו".

בין בן-גוריון ואדנאור

רצוג, שכנתיים נשא לאשה צעירה תל-אביבית בשם פנינה שחור, שאף לצאת בשליחות מדינית. הוא הצליח להבקיע את המחסומים שהניחה לפניו גולדה מאיר, ניתמנה צביר ישראל בווינגטון, במקומו של איש השני החתיק ראובן שילוח. כשגריר בווינגטון, כיהן ידיו אבא אבן.

הרצוג חדר עמוק מאוד אל תוך שבילי הממשל בארצות הברית. הוא סעד לעיתים קרובות על שולחנו של סגן הנשיא ריצ'ארד ניקסון הרפובליקאי, אבל הוא גם היה מיווד עם ראשי המפלגה הדמוקראטית. כאשר ביקר דויד בן-גוריון בווינגטון, ערב הבחירות לנשיאות, ערך הרצוג ארוחת-ערב פרטית במעונו, בה הפגיש את ראש ממשלת ישראל עם הסנאטור הצעיר ג'ון קנדי. למחרת ערך סעודה שנייה: הפעם הציג בפני בן-גוריון את ניקסון, יריבו של קנדי.

הסנאטור ויליאם פולברייט, ראש ועדת החוץ של הסנאט ואחד המבקרים הקשים של מדיניות ישראל, הוא ידיו היישי של הרצוג.

לזכותו האישית של הרצוג אף נקפת רכישת כמות הי אורניום הראשונה מארצות-הברית.

כאשר נפגשו דויד בן-גוריון וקונראד אדנאור במלון ודורף אסטוריה בניו-יורק, היה יעקב הרצוג האדם השלישי שי במיפגש: הוא היה היחידי מבין הישראלים והגרמנים שהשתתף בכל שלביה של השיחה בין שני הזקנים. הוא העד היחידי לאותה שיחה, השנויה כיום במחלוקת. בביתו תלויה תמונה, בה הוא נראה רוכן מעל דויד בן-גוריון, שעה שזה מניח את ידו על יד הקאנצלר הגרמני. על התמונה כתב בן-גוריון את ההקדשה הבאה: "לצפנת פענח של המדיניות הישראלית, יעקב הרצוג".

כי בעיני בן-גוריון משול יעקב הרצוג ליוסף התני"כ,

שזכה לאותו הוואר מידי פרעה, כמי שיוצע לפענח את כל הצפונות.

צלילה למעמקי הדיכאון

חרי שובו של אבא אבן ארצה, ומינויו כשר בממ"ש של בן-גוריון, קיחה יעקב הרצוג לקבל את מקומו כשגריר בווינגטון. אולם גולדה ביכרה את חבר הנהלת הסוכנות אברהם הרמן. הרצוג הועבר לאוטאחה, בדרגת שגריר. למעשה הורחק ממוקד ההתרחשויות המדיניות, ובלית ברירה התמסר ללימודים, קיבל תוך כדי כהונה זו את תואר הדוקטור שלו מאוניברסיטת אוטאחה.

את בקשתו לשוב ארצה נימק השגריר בכך, שבנותיו שירה (13) ואליעזרה (11) רוצות לשוב לבית הסבתא בירושלים. הוא חזר ארצה, התמנה כמנהל המחלקה לארצות-הברית, ולאחר מכן כסגן המנהל הכללי של משרד החוץ. לראשונה מאז שנכנס לשרות ממשלתי, צלל הרצוג לתוך דיכאון וחוסר-סיפוק. הוא הועסק בתפקידי-סרק, דחה הצעות מפתות מצד שר הסנים משה שפירא להיות מועמד ברשימת המפד"ל לכנסת. שפירא, שהיה השדכן בינו לבין פנינה, הבטיח כי אחרי היבחרו לכנסת, תדרוש בשבילו המפד"ל תפקיד סגן שר החוץ. הרצוג לא האמין שמפא"י תתן מישרה זו לנציג המפד"ל. הוצע לו לשמש נשיא אוניברסיטת בריאיון. אך גם מתפקיד זה לא התלהב. הוא הוסיף לקוות, שגולדה תתרכך סוף-סוף ותיתן לו את השגרירות בווינגטון.

מעמדו התרופף עוד יותר, אחרי הפילוג במפא"י וטיהור אנשי בן-גוריון מעמדות-המפתח המרכזיות. כי הרצוג נחשב לידידם של פרס ודיין. אחיו חיים, שהשתחרר לפני כן מצה"ל, נעשה לאחד הפעילים של רפ"י. אולם ידידותו של אבא אבן עמדה ליעקב, והוא לא סוהר ממשרד החוץ.

כמעט רב ראשי

פני שנה הגיע שמו של הרצוג לחדשות, בצורה משונה ביותר. באנגליה פרש ד"ר ישראל ברודי מכת הרבנות הראשית, בהגיעו לגיל 65. ראש הקהילה היהודית בבריטניה, המיליונר אייזק וולפסון, החל מחפש רב חדש. אולם ראשי הקהילה לא יכלו להסכים על מועמד. שמו של הרצוג החל להופיע מעל דפי השבועון הרוחי פנים אל פנים כמועמד. וולפסון הצהיר: "אם הרצוג רק ירצה — ייבחר פה-אחד".

המיליונר — אשר חיים הרצוג מנהל את חברת-הכתב שלו נאס — לא חיכה עד שיעקב יביע את רצונו, העביר הן-לטה בין ראשי הקהילה, לפיה נבחר הדיפלומט הישראלי פה-אחד לכהונה הדתית הרמה. מישלחת רשמית של פרנסים הגיעה לירושלים. להזמינו למקום-כהונתו. הרצוג, שהחלים אז מניתוח המעי-העיוור, היסס אם לקבל את התפקיד, ורק לאחר לחץ כבד השיב בחיוב.

בלונדון החלו להתכונן לטכסה-הכתרה, ופנינה הרצוג יצאה להכין את מעון הרב. הרצוג, שהיה בחופשה ארוכה ממשרד החוץ, לא הגיש התפטרות. אולם במקום לסווע ללונדון, יצא לשווייץ. עובדי נמל-התעופה בלוד, שהכירו אותו מנסיעותיו, התקשו לזהותו הפעם. הגבר בעל המיכונה הבינוני ניראה כשכל שבקושי הניע את רגליו, אחרי שהפיסיד 25 קילוגרמים ממישקלו. בשווייץ נכנס לסנאטוריום, ובמשך ארבעה חודשים קיבל בו טיפול. איש לא הורשה לבקרו.

כתום ארבעה חודשים ניכר שיפור רב במצב בריאותו. אייזק וולפסון בא לשווייץ, כדי לתאם את מועד בואו של הרצוג ללונדון. חיכתה לו הודעה מפתיעה: "אינני חושב שבמצב בריאותי אוכל לקבל עלי את התפקיד הזה".

ניתוח האפשרויות השונות

פירסום הידיעה, פנה אשכול למי שהיה יועצו של בן-גוריון, הציע לו אחד התפקידים החשובים ביותר בממ"ש גנן הממשלתי: מנכ"ל משרד ראש הממשלה. הרצוג גילה זהירות סיפוסית: הוא לא ידע עדיין מה מעמדו של אשכול, והוא לא ידע את תפקידו של מנכ"ל הוא לטפל בעניינים הטכניים שאינו אוהב. לכן התנצל, הסביר שמצב בריאותו אינו מרשה לו לשאת במעמסה הכבדה. אבל הוא תחילה טבע בתוך ים היועצים, עסק בחיבור נאומים והיה מוכן לקבל תפקיד של יועץ, לשלוש שעות ביום. אנגליים בשביל ראש הממשלה. אולם עד מהרה הוברר, כי הרצוג הופך אחד האנשים הקובעים במדיניות-החוץ הישראלי. בכל התייעצות מדינית בין אשכול לאבא אבן היה הוא האדם השלישי. צפנת פענח של בן-גוריון החל עוסק שוב בפיענוח צפונות.

עם צאתו של אשכול לביקור באפריקה, נילוה אליו הרצוג. הוא היה הדיפלומט הישראלי היחידי שנכח בשיחה עם ראש ממשלת פרס, אנמלה-תעופה של טהראן. אשכול למד לסמוך על ניתוחיו של הרצוג, ועל גישתו המשכילה. בעיקר נראתה לו הצורה בה הציג את עצותיו: על-ידי ניתוח האפשרויות השונות, והמלצה שקטה על אחת מהן. בשביל אופיו של אשכול, זוהי מעלה גדולה: כאיש שאינו אוהב להחליט החלטות חותכות, הוא גם אינו סובל שינסו להכריח אותו להחליט.

הרצוג (44), שבצעמו אינו תקף, עוסף את החלטותיו במעטה של ניומיקים והמלצות. בצורה זו, קל למנונם עליו לקבל את העצות, מבלי להרגיש שהוא בעצם המחליט בשבילם.